

14. Sollemnes de Molina et de gratia disputationes enarrantur.

Multa Iesuitae de superioribus censoribus expostularunt nec tamen Pontifici persuaserunt, ut precibus obsecutus alios iudices constitueret. Pro solo Brusio, qui eo officio abiit, alios duos e S. Francisci familia evocavit, Radam et Palanterium. Nec magis obtemperatum est Iesuitis petentibus, ut in disputationibus primum statueretur, quid Pelagius, quid Semipelagiani docuissent. Nam de hac quoque re utrimque acriter altercabantur, et illi idcirco se de errore Pelagianorum argui existimabant, quod, qualis ille esset, adversarii ignorarent.

Inserat Pontifex viginti Molinae sententias censura notatas et Praedicatoribus et Iesuitis exhiberi, deinde utrosque, quid existimarent, scripto excipere, tum praesentibus Censoribus et binis utrimque theologis omnia excuti, postremo censuras cum earum defensione ac refutatione ad se deferri. Theologi fuerunt ex Ordine Praedicatorum Didacus Alvarez et Thomas de Lemos, e Societate Gregoriana de Valentia et Christophorus de los Cobos. Conventus haberi coepti sunt ab a. d. VIII. Cal. Febr. anni 1601. et continuati usque ad diem ultimum mensis Iulii. Tum materia digesta est usque ad a. d. III. Cal. Dec. Censores in sententia persisterunt. Plumbinus et Bovius a digerenda materia remoti sunt, quod, si interessent, periculum foret, ne silentium violaretur; scilicet strenui illi ac religiosi viri repugnando molesti futuri erant.

Quid actum sit illis disputationibus, bifariam narratur. Supervacaneum autem ducimus ad contraria comparare aut omnes illas viginti propositiones persequi. Diluendo crimini Molinae saepe reintegrato nihil magis idoneum est quam ipsa vera doctrinae explanatio, qua ratione nos supra decimo huius libri capite usi sumus. Premebant autem Censores non ea solum, quae de gratiae efficacia Molina scripserat, sed magis ea, quae de actuum naturalium merito explicaverat, quo crimen in eum Pelagianismi

conicerent. Iesuitae responderunt, multa falso tribui Molinae, sententias divulsas, decurtatas, unam vitiose exscriptam esse; alias immerito reprehendi, quod ab compluribus magna auctoritatis theologis proponerentur.

Ut appareat, quae aequitate Censores, quum has 20 propositiones, nequidquam reclamantibus Nostris, conficerent, usi sint, aliquot examinabimus; de ceteris ea relegantur, quae decimo capite disputavimus.

Prima propositione¹ reprehenditur Molinae sententia de generali ac naturali Dei concursu. Ille summus secutus theologos, Caietanum maxime², concursum *simultaneum* docuerat idque interesse inter naturalem ordinem et supernaturalem dixerat, quod gratia ipsas animi facultates afficeret et actionem naturae praeverteret, quod in concursu naturali, qui etiam in male factis accederet, fieri non posset. E Molinae sententia eadem est gratia adiuvens et praeveniens, eadem et antevertendo excitat ac movet et comitando roborat iurataque voluntatem³. Illam autem philosophiae, non theologiae opinionem de concursu generalis ratione ita censores vituperant, ut eam in contrariam sententiam detorqueant, quasi ad evertendam gratiae praevenientis efficaciam

¹ Prima propositio [Molinae notata]: Concursus Dei generalis non est influxus Dei in causam secundam, quasi illa prius eo mota agat et productum suum effectum. sed est influxus immediatus cum causa in illius actionem et effectum; influxus vero ille, quo causae applicentur et moveantur ad agendum, est commentitius et minime necessarius. Deus etiam et liberum arbitrium habent se tamquam duae causae partiales.

Asseritur formaliter a P. Molina in sua Concordia q. 14. art. 13. disp. 26. § *Dicendum*. In ed. Antv. disp. 27. et in commentariis ad I. p. S. Th. eadem q. disp. 6. et 7. § *Item* et § *Præterea* atque etiam § *Adde* et § *Attende*.

Censura. Inspecio P. Molinae scopo et quod similiter philosophatur de concursu gr. coadiuvantis, quem dicit non esse concursum immediatum in liberum arbitrium ut in causam, quasi prius eo concursu motum ac a Deo ad agendum applicatum tales actus eliceret (sc. fidei, spei et dilectionis supernat.), sed esse influxum immediatum in actus ipsos una cum libero arbitrio, idque propter rationes, quibus id ipsum docuit disp. 25. et sequenti de concursu generali ad effectus naturales; perpensa etiam potissima ratione, qua ductus discessit a communi doctrina, ne sc. tolleretur arbitrii nostri libertas; videtur non discedere a semitis Pelagii, qui ut gratiam Div. tolleret, idem fecit fundamentum suamque assertionem eadem ratione probare nitentur, ne sc. tolleretur arbitrii libertas, ut videre licet apud S. Hier. Epist. ad Ctesiphontem.

² „Zeitschrift für katholische Theologie.“ 1880. p. 256 ss.

³ V. supra p. 228.

adhita sit. Sic argumentum conficiunt, quo eum non discedere a semitis Pelagii accusent. Nec vero melius est illud, quo accusationem confirmant. „Suam assertionem, inquit, eadem ratione probare nitebatur Pelagius, ut videre licet apud S. Hier. Epist. ad Ctesiphontem.⁴ Jam vero eo loco Pelagius sic dicitur argumentatus esse: „Destruitur voluntas, quae alterius ope indiget; . . . si alterius ope indigeo, libertas arbitrii in me destruetur“⁴. Qua argumentatione necessitas auxilii supernaturalis ad omnem actum bonum supernaturalem prorsus excluditur, nec unquam adhibita est a Molina, qui cum catholicis omnibus firmissime asseverat, gratiam esse omnino ac semper necessariam. Qui fieri potuit, ut tamen ob similitudinem argumentationis Molina vestigia Pelagii sectari accusaretur, et philosophica ejus opinio idecirco notaretur, quod malo consilio proposita videretur?

Altera propositio² Molina ideo inter Semipelagianos ponitur, quod dixerat, sine gratia consentiri posse mysteriis fidei supernaturalis. Poterat Molina S. Thomam appellare, Capreolum, Scotum, alios theologos clarissimos; sententiam autem suam dupliciter circumscriptis, quum docuit: 1. huiusmodi fidem natura

¹ S. Hieron. Ep. ad Ctesiphontem c. 6. (Op. ed. Migne I. 1150)

² Potest homo per vires naturae cum solo concursu generali Dei assentiri mysteriis supernaturalibus sibi propositis et explicatis, qualia sunt Deum esse trinum in personis, Chr. esse Deum et similia, tamquam a Deo revelatis, actu mere naturali; homini tamen sic assentienti supernaturalibus mysteriis Deus ex certa lege a se cum Filio suo statuta gratiam conferet auxiliave quibus illa credat ut oportet ad salutem.

Hanc propositionem docet Molina in sua Concordia q. 14. art. 13. disp. 7. § *Ut ergo* et § *Pars affirmans*. Nec non disp. 10. et 11.

Censura. Ill. Card. Bellarminus l. 6. de grat. et lib. arb. cap. 1. § *His igitur* inquit, utrum qui praedicatorum audit ad doctrinam a Deo revelatam per se legit et habet congruentem persuasionem miraculorum aut alterius testimonii, quo res, quae credenda proponitur, efficiatur credibilis, possit eam rem credere sine speciali illustratione Divina? Cui quaestioni satisfacit inquit: Fuit unus ex erroribus Pelagianorum posse hominem credere sine speciali gratia Dei. Ita enim refert S. Aug. multis in locis, sed praecipue Ep. 100. ad Paulinum et 107. ad Vitalem. In eodem errore etiam ante haeresim Pelagianam exortam fuisse Titeonum, refert idem Aug. l. 3. de doctr. christ. c. 33. In eodem fuisse Cassianum et alios quosdam in Gallia, qui propterea reliquiae Pelagianorum dici meruerunt, cognosci potest ex Ep. Prosperi et Hilarii ad Aug. et ex libro eiusdem Prosperi contra Collatorem. In eodem haesise aliquando ipsum Aug. testis est ipse idem in libro de Praed. SS. c. 3. Denique hunc fuisse unum ex erroribus Fausti Rhegiensis Episcopi perspicuum est ex libris eius de libero arbitrio.

sua ad salutem et iustificationem non pertinere, quod humana ac naturalis opinio esset; „actu“, inquit, „mere naturali minimeque idoneo ad salutem; intra limites actuum mere naturalium, qui ad salutem minime conferant . . . opinionem fidei humanam“; 2. „saepissime“ gratia ad quemlibet assensum opus esse. Pro ratione condemnandae sententiae Bellarmini affertur auctoritas, qui quidem plane idem dicat, quod Molina, atque etiam eadem utatur argumentatione¹. Id unum ille negat (quod etiam Concilia Arausicanum et Tridentinum), sine gratia credi posse *ut oportet* ad salutem consequendam. Neque vero minus constanter et affirmative Molina negat, viribus naturae credi posse *ut oportet*. Quid habet igitur propositio illa cum Pelagio commune? Sane nihil; ideo censores alteram reprehensionis partem aliunde petitam cum priore in unam sententiam coegisse puto. Sed ne haec quidem pars cadere in Molinam videtur. Nusquam enim ille dicit *solo consensu naturali* in fidei mysteria impleri, quod lex illa postulet, quam e multis doctoribus scholasticis mutuatus probat: „Facienti quod in se est, Deus non denegat gratiam“. Contrarium docere videtur initio illius decimae disputationis, quam Censores afferunt; ibi enim illud „facere quod in se est“ describens „Totum id“, inquit, „quod ex sese potest, tam circa ea, quae fides habet, addiscenda et amplectenda, quam circa dolorem de peccatis ac iustificationem“. In septima autem disputatione, qua fidem utuntur, fieri posse docet, ut inimici pertinaciae fidei catholicae illo modo doctrinis fidei consentiant; quomodo igitur in mentem illi venit, ut huiusmodi assensum „id totum esse diceret quod homo ex sese posset“?

Quarta propositio Censores item Molinae verba corrumpunt; illa ipsa propositioni subiungemus. Haec fuit: „Potest homo ex suis naturalibus efficere, ut actu mere naturali revelatis assentiatur. Praeterea postquam edoctus fuerit, supernaturalem assensum esse ad salutem necessarium, potest optare ita credere, atque etiam conari ex dono et auxilio Dei supernaturali assentiri. Denique potest petere, ut auxilium illud sibi donetur et ad illud recipiendum satagere se disponere.“ Molina contra sic ait:

¹ Card. Bellarminus l. 6. de gr. et lib. arbit. c. 3. „Ad haec omnia“, inquit, „facile responderi poterit, si quis observet, nos, cum dicimus, sine auxilio speciali non posse hominem credere, non posse credere nullo modo, sed non posse *ut oportet* ad hoc ut sit actus fidei catholicae et initium iustificationis. Non enim hanc particulam sine causa addiderunt Concilia Arausicanum et Tridentinum.“

„Quidquid ex suis naturalibus homo efficiat, sive ut actu mere naturali revelatis assentiatur, sive ut, postquam edoctus fuerit, supernaturalem assensum esse ad salutem necessarium, optet ita credere, aut etiam conetur ex dono et auxilio Dei supernaturali assentiri, sive denique illud auxilium sibi donari petat, aut ad illud satagat se disponere: sane id totum nullius est meriti aut vigoris, ut Dei gratia praeveniens propter huiusmodi dispositiones impendatur“ (qu. 14. a. 13. disp. 9.). Quidquid igitur homo naturae viribus agit, nulla prorsus proportionem ad gratiam supernaturalem comparandam refertur. Contrarium omnino errori Pelagiano; idque ut acutius exprimat, quadam veri superlacione usus: *Quidquid*, inquit, *ex suis naturalibus homo efficiat*, h. e. efficere dicatur; quod eum re vera posse nequaquam dicit, nisi verbis illis a censoribus corruptis: *Potest efficere*. Quos saltem adiungere apodosim oportuit; sed videlicet ex ea intelligeretur, quam longe ille a Pelagii et Semipelagianorum erroribus esset remotus.

Tanto vero magis mirum fuit, Censores Molinae illa de actibus bonis naturalibus exprobrare, quod superiores theologi scholastici atque etiam Thomistae longius progredi soliti erant. Ut Sotus alicuius theologi ex Ordine Praedicatorum docuerant, dolorem credentium de peccatis ex viribus naturalibus elicitum satis esse ad justificationem, si sacramentum dolorem ad *esse supernaturale* evohens accedat, quam opinionem Molina „ut non satis tutam“ reiecit (q. 14. a. 13. disp. 14. membr. 5. p. 57.).

In tertia decima propositione repertum est Molinae verba mutata esse. Ille scripserat: „Cum auxilio, quocum unus usque in finem vitae *perseverat*, *potest*, si velit, *non perseverare*.“ Censores sic scripserunt: „Cum auxilio, quocum unus usque in finem vitae *perseverare potest*, si velit, *non perseverabit*.“ Iesuitae depravationem conquirebantur. Respondit Coronellus scribae vitio erratum esse, sed idem utramque sententiam sonare. Id illi negarunt atque ita acriter litigatum est. In proximo congressu exemplum non vitiatum Coronellus exhibuit. Serry inde inferit, in solo fortasse Iesuitarum exemplo erratum fuisse. At cur non Coronellus alicui Censores in superiore conventu exempla incorrupta ostenderent? Quod autem postea non vitiatum exemplum exhibitum est: potuit interea conscribi. Consilio depravata esse verba, non arbitramur; existimamus autem illo errore festinationem levitatemque Censorum de Molina iudicantium demonstrari.

Nonis Decembris viginti illae propositiones cum iis, quae

dicta disputataque utrimque erant, Pontifici oblata sunt. Qui scriptorum molem admiratus „Haec videntur mihi,“ inquit Censoribus¹, „valde prolixa. Si ad ea perficienda annus vobis necessarius fuit, mihi certe ad ea perlegendam annus non sufficit.“ Illi conturbati rogare instant, ut rem cito perficiat, quum eum „et ingenii felicitas et singularis eruditio omnia legendi onere liberare merito possit“. Sed adulatione ille permoveri non poterat, ut causam decideret, accusatorum et reorum orationibus non diligentissime examinatis. Legendis autem scriptis brevi intellexit, ex iis satis existimari de causa diiudicanda non posse; quare utrosque ipse audire coram se disputantes statuit. Paratos se ostenderat Iesuitae ad S. Augustini de gratia doctrinam illo praesente exponendam. Id consilium placuit. A. d. III. Non. Febr. a. 1602. mandatum dedit utriusque Ordinis praepositis, ut mitterent, qui se praesente disputarent, utrum cum Augustino Molina consentiret neene. Proposita sunt primum haec duo: „1. Quis maiores vires ad bonum libero arbitrio tribuat, S. Augustinus an Molina? 2. An in libris S. Augustini legatur, constitutum esse a Deo legem infallibilem cum Christo Filio suo, ut quoties homo solis naturae viribus fecerit bonum quod in se est, Deus tribuat illi suam gratiam; vel id sit de mente S. Augustini?“

Ergo XIV. Cal. Apr. celebres illae congregationes praesente Pontifice ut arbitro² haberi coeptae sunt. Duos ille Cardinales secum adduxit: Pompeium Arrigonium et Camillum Burghesium (qui idem postea Paulus V. appellatus est). Aderant superiores viginti propositionum censores, excepto Cariateni Episcopo, qui interim vita excesserat; quibus Pontifex hos theologos adiunxerat: Petrum Lombardum Archiepiscopum Armachanum, Iosephum Rubicum Episcopum Asculanum, Anselmum Marzatum ex Ordine Capucinatorum, denique Anastasium de Carpionelo, Benedictinum sui coenobii Priorem, qui secretarius congregationis nominatus est. Disputabant pro Praedicatoribus Alvarez, pro Societate Gregorius de Valentia. Pro Alvaresio ab altera iam disputatione suffectus est Lemos; quo aegrotante ad solam 43. disputationem rediit Alvarez. Gregorius de Valentia causam defendit usque ad 9. disputationem (prid. Cal. Oct.). Is quum ante adversa valetudine usus esset, aucto disputationibus malo, Neapolim relaxandi animi corporisque causa missus est. Clemens VIII., qui eum summi faceret et doctorem doctorum appellaret, congregationes

¹ Serry l. 2. c. 22. (23.) ² Idem l. 3. et 4., Meyer l. 4. et 5. Schneemann, Controvers.

tantisper intermittere iussit. Sed quum intellectum esset, frustra remedium morbo quaeri, a. d. XV. Cal. Dec. Societas Iesu Petrum Arrubal Romani collegii professorem disputatorem submitit.

De illius extremo morbo hanc fingunt fabulam. In nona disputatione eum quendam S. Augustini locum consulto depravasse; id P. Lemos, qui illum librum secum non haberet, tamen statim animadvertisse, rogasse Pontificem, ut Iesuitam sibi exhibere librum iuberet. „Tum facto signo a Sanctissimo (inquit Lemos) ut illius librum acciperem, accessi ad ipsum, qui librum manu tenens quodammodo retinebat et abscondebat post tergum. Et arripiens ipsum quasi vi dixi: Sanctissimus praecepit. . . Tunc (fraude deprehensa) ipse Pontifex cum indignatione magna intuens ipsum Valentiam manu et gestu dixit: Ho! Et post pauca cum vellet P. Valentia respondere, passus est tam potentem vertiginem, ut cadens in terram extra se totus iaceret. . . Ex vulnere in disputationis acie suscepto obiit gratiae Molinisticae martyr.“ Verum hoc totum commentum est. Id P. Possinus testimoniis ducentorum Sociorum, qui tum in collegio Romano versabantur, demonstrat. E quibus complures a se Romae interrogatos dixisse refert, fatigatum omnino ab illa disputatione Valentiam redisse, sed apoplexiae indicia nulla tulisse. Magnam in illa disputatione benevolentiam ei praestitam esse a Pontifice; praeter curiae Romanae consuetudinem inussum esse considerare, actiones congregationis ob eius valetudinem intermissas. Sed quicumque magnum illum virum noverit, is sine testimonio dabit, non fuisse eum, qui coram Pontifice locum S. Patris meditare corrumperet aut pugnissimum cum altero certaret. Postremo notandum videtur, quod illud documentum, unde adversarii crimen in Valentiam depraeserunt, Lemosii Acta inquam, a S. Sede omni fide indigna esse decretum est. Arrubal usque ad 19. congregationem (VIII. Cal. Iul. 1603.) disputavit; tum in gravem morbum incidit. A vicesima Bastida in illius locum successit. Habitaes sunt disputationes omnino 85, Clemente regnante 68, Paulo V. 17. Acta varia exstant: Pennae, Lemosii, Coronelli; quibus omnibus „nullam omnino fidem“ adhibendam esse Innocentius X. declaravit. Quare et haec etiam summatim narrare, et longas Valentiae, Arrubalis, Bastidae orationes exponere, si placet, omittamus. Serry illa secutus rem late explicat, Livinus de Meyer has orationes comparat, ut, quid gestum sit, illustret. Nobis nec facultas est nec voluntas, ex incertis fontibus 85 disputationum longam atque odiosam historiam perscribere.

Turbatum est plurimum in Hispania, quum in dies plures religiosi, sacerdotes atque adeo laici in diversas partes discederent. Nemo non de gratiae efficacia disputabat, ut tempore Ariannorum factum legitur de aeterna Christi nativitate, nostra aetate vidimus de Summi Pontificis infallibilitate. In Hispania autem pax reipublicae tanto gravius periclitari visa est, quo probrosius in illis locis existimabatur, si quis in fidei veritatem offenderet. Quocirca rex legato suo Romano mandatum dedit, ut rem quam brevissime definiendam curaret. Nihil Clemens VIII. ipse ardentius optabat; eique Bellarminus, qui eum retrahebat, displicere coepit. Qui omnino persuasum habebat, illum, quamvis vellet ac posset, tamen nihil definiturum esse. Quam opinionem ne apud ipsum quidem dissimulavit. Nam quum ab eo audiret, rem decisum iri, id summa asseveratione futurum negavit; quumque ille responsum admirans gravius affirmaret, certum sibi esse controversiam dirimere, eadem constantia id nunquam futurum reposuit. Rursum Card. del Monte in quodam conventu Bellarmino narravit, Pontificem causam Praedicatorum et Iesuitarum diiudicare velle. Ille „Numquam,“ inquit, „faciet.“ Tum alter miratus „Et vult et potest,“ inquit, „controversiam definire; cur id futurum negas?“ Ad haec ille affirmans respondit: „Et velle et posse scio, sed facturum nego et, si conetur, ante moriturum.“ Eam rem postea Card. del Monte interposito iureiurando testatus est. Pontifici is Bellarmini animus displicuit, et, qui antea illum in Cardinalium numerum ascriperat, quod „parem Ecclesiae Dei quoad doctrinam non haberet“, is eundem nunc a se removit atque Archiepiscopum Capuanum creavit. Quod ideo factum esse, ipsius Bellarmini sententia fuit. Sed eo remoto Pontifex ceteros S. Officii Cardinales, in iis Aesculanum ex Ordine Praedicatorum, Congregationibus de Auxiliis interesse iussit. Aquavivam quoque Roma amandare studuit, quod tamen eius morbus impedit. Litteras, quae plurimae ab Academicarum professoribus et principibus pro Iesuitis scriptae sunt, acerbe repudiavit. Quae omnia satis ostendunt, quod etiam ex aliis rebus a Possino relatis constat, contigisse Societatis adversariis, ut Clementis VIII. animum magis magisque ab illa alienarent. Eodem tempore indignus Societatis filius, Ferdinandus de Mendoza, homines summae in regia curia Hispanica auctoritatis, ducem Leranum et ducis Lemosii uxorem, contra Societatem eiusque praepositum irritavit. Quare Hispaniarum orator, Marchio de Villena, Romae contra eandem agere iussus est. Denique plerique etiam Cardinalium, quemad-

modum Pinellus in suo suffragio scribit, Molinae librum aversabantur. Ipse Baronius, Societatis aliquin admodum studiosus, in magnum inductus errorem, illius de gratia doctrinam improbat¹. Ita nullo humano praesidio impediri visum est, quominus Molinae liber condemnaretur².

Nec vero tantum periculum tum fuit, quantum Societatis et amicis et adversariis visum est. Card. Monopolius, qui Clementis animum penitus perspexerat, Paulo V. dixit, illius consilium eo

¹ Quod imprimis in illa ad Archiepiscopum Avenionensem, de Villars, epistola facit, quam plerumque afferre solent, cuius exemplum a Baronii amanuensi descriptum in bibliotheca Vallicellana exstare vidi. Eodem animo notas quasdam de Molina, quae ibidem repertae sunt, ipse conscripsit. Epistolam illius esse Livianus de Meyer rationibus ex ipsa depromptis negat. Sed quoniam Albericius, quum Baronii epistolae vulgaret, suo iudicio confirmavit (II. 121.), et exemplum epistolae ab illius amanuensi, et notas de Molina, sententia similimas, ab ipso scriptas esse, eiusmodi dubitationes omitamus. Apparet autem illum et de Societatis doctrina leviter et falso de Molinae libro iudicasse. De illa sic habet: „Iesuitae [ponunt] gratiae efficaciam in determinatis circumstantiis vel loci vel temporis, in quibus Deus per mediam, quam vocant, scientiam infallibiliter scit humanam voluntatem cooperaturam.“ (Alberic. II. 121.; Laemmer, Meletematum Romanorum mantissa, p. 384.) De libro autem Molinae in notis praeter cetera haec dicit: „Hinc res delata est in Hispaniam, ubi ab Archiepiscopo Card. Toletano damnatus est liber Molinae, qui deinde rursus editus est in Portugallia. Ex Hispania res delata est in Gallias, ubi contradictum est a Sorbonensibus et aliis. Hinc in Urbem delata est controversia“ (p. 126.). Nunquam a magno Hispaniarum Inquisitore liber damnatus nec contradictum est a Sorbonensibus. Plurimi enim Sorbonenses et quidem clarissimi quisque contra praedeterminationes acriter disseruerunt. Postremo falsissimum est quod de editione tam facta operis Molinae dicit; velitum ab Archiepiscopo Toletano iterum vulgatum scribit in Portugallia. At primo editum est in Lusitania (Ulyssipone 1588.), secundo Conchae (1592.), quod oppidum erat Neo-Castellae non magno a Toletano intervallo dissitum. Qui fieri potuit, ut tantus vir de re sua aetate acta, quam e prima quaque bibliotheca paulo ampliore posset didicisse, ita falleretur? Credo quia adversarii studio in Molinam inoeniti tanta constantia et securitate levissimas de illius libro fabellas venditabant, ut omnium existimationem depravarent, bonique senes, quales tum erant Madrutius et Baronius, nihil mali suspicari verborum fallacia deciperentur. Quae autem inde derivata sunt scripta, ex iis nullo profecto contra Molinam testimonium repeti debet.

² De qua re Possinum, Societatis scriptorem, audiamus: „His humanis consiliis“ inquit, „suum superius (ut solet) Divina Providentia miscbat, ostendendi sui numinis in eius causae tutela, quam omnia undique praesidia deficerent, omnes incommoditates urgent, obligandaeque sibi nostrae fiducia, ubi tandem intellexissent esse verum, Dei atque solius praesentis auxilio servatam esse ex ultima pernicie rem famamque nostram, quo tempore in eas omnes omnium hominum opes conirassent.“

spectasse, ut aliquot Augustini sententias definiret, non ipsam controversiam dirimeret. Quamquam id „nihil futurum fuisse“ Paulus V. existimavit, quod de illis inter utroque constaret¹.

Ut concedamus Clementem VIII. aliquamdiu a Molina animo fuisse, tamen brevi antequam e vita cessit, mutatus est. Cuius rei rationes multae fuerunt. Imprimis Card. Perronii acer-rima defensio Societatis. Is quum delegatus ab Henrico IV. Romam venisset, ea occasione usus Bellarminus litteris eum rogavit, ut doctrinam de praedeterminatione physica impugnaret². Id ille magno studio praestitit. Etenim hoc praeter cetera Pontifici dixit: si Thomismum definiret, certe haereticos Germaniae atque Galliae subscripturos suamque doctrinam definitam esse conclamaturus³. Quo dicto moveri illum necesse fuit. Nunquam Ecclesia tribus illis luminibus, quibus tum illustrabatur, clariore suae doctrinae propugnatores eodem tempore habuerat; Clemens quoque Octavius insigni Bellarmini, Perronii, Stapletonis admiratione tenebatur. Qua motus priores duos ornaverat purpura, Stapletonis vero scripta inter coenandum audire consueverat. Qui omnes Calvinii errores, in quibus oppugnandis vitam consumperant ingeniumque singulare impenderant, diligentissime pertractant; Perronius iis imbutus a puero erat. Iam vero hi viri consentiebant, doctrinam gratiae per se efficacis ac physicae praedeterminationis aut parum aut nihil a Calvinismo distare. Poterant sane falli et vehementer falli, sed eorum sententias impediri Clementem necesse fuit, ne illam doctrinam sanciret.

Adde quod illorum iudicium plurimarum Academicarum consensus confirmabat. Quarum plerasque ad Iesuitarum doctrinam accessisse supra diximus. Parisina quoque Universitas in eadem opinione erat. De Reformatorum aetate et proxima Petrum de Soto invite fatentem supra audivimus (p. 135), et gravior testimonium Concilii provinciae Senonensis, quod Parisiis habitum est, cuius theologi fuerunt Doctores Parisini, retulimus. In qua sententia illa schola orta controversia Moliniana perseveravit, doctoresque eius clarissimi saeculi septimi decimi incuntes: Gama-

¹ Id Paulus V., ut ex quodam litterarum monumento infra intelligetur, in colloquio cum oratore regis Hispaniae dixit.

² Quam epistolam primus Ill. D. Laemmer in Meletematum Romanorum mantissa vulgavit.

³ Id etsi quidam negarunt, Habertus episcopus ab ipso se audisse testatur. Meyer l. 5. c. 53. p. 533. Idem Perronius in ultima congregatione, qua conclusae sunt consultationes, coram Paulo V. iterum dixit.

chaeus¹, Hallier², Duval³, Ysambert⁴, Habert, Abelly⁵ Neo-Thomistas acriter aggressi sunt; quin etiam scriptum videmus a Petro S. Iosephi e Fuliensium congregatione anno 1647., sibi comperit esse, ex omnibus Sorbonae sacrae theologiae professoribus proximis quinquaginta annis ne unum quidem fuisse, qui Bannesii opinionem complecteretur⁶. Similia eodem tempore Habertus scripsit⁷. Atque vel ipsi adversarii invidi ea fatentur, quae, quid Galliae theologi existimaverint, satis demonstrent. Apud Serrium⁸ Antonius Rosa, Sylvanectensium Episcopus, sub anni 1601. finem coram Summo Pontifice testatur: „Sorbonam physicam praedeterminationem seu haeresim proscripsisse, virosque triginta quinque, qui Licentiae theologiae studium una cum ipso decurrerant, in Societatis doctrinam publicis actibus consensisse.“ In actis Pennae est, Parisienses duos, Le Bossu et de Creil, quum inter Molinae censores essent, Nonis Decembris anni 1601. ita questos esse: Iesuitas acutissimos atque ingeniosissimos Galliae viros ad suas partes traxisse. Idem scribentes ad Sorbonicos, ut eos ab impugnantis Thomistis prohiberent, aiunt: gloriari Iesuitas Sorbonam secum stare; quare caveant, ne illa controversia implicentur, quam Summus Pontifex brevi dirempturus sit. Eodem fere tempore (mense Dec. 1601.) Clemens VIII. ad se relatum dixit, Molinae doctrinam in Gallia in dies plures astipulatores nancisci.

Itaque quum schola theologiae celeberrima cum tot aliis Academicis, quum catholicae veritatis defensoribus acerrimi, Bellarminus, Perronius, Stapleton, cum aliis theologis plurimis Iesuitarum de gratia doctrinam tutarentur, potuitne persuaderi Pontifici, ut plus

¹ In I. II. q. 111. c. 6.; apud Liv. Meyer I. II. c. 14.

² P. I. Anal. Cog. n. 65 ss.; apud Meyer I. c.

³ Duval, Tom. I. tract. de grat. q. 7. art. 3. p. 882. Hic quidem se Suarezio assentiri profitetur.

⁴ Tom. II. in I. II. tract. de grat. disp. 7.; apud Meyer I. II. c. 14.

⁵ In Medulla theol. de grat. c. 3. sect. 1. ed. Ratisb. 1839. p. 310.

⁶ Théologie du temps p. 1. c. 7. pag. 58: „Je scay bien, qu'entre tous les professeurs (de la Sorbonne) qui ont enseigné la théologie depuis cinquante ans, il n'y en a pas eu aucun qui ait suivi les opinions de Bagnez.“

⁷ Theol. Gr. Patr. de grat. l. 2. c. 17. §. 4. „E diametro pars eorum altera, quae longe numerosior, Sorbonica praesertim cathedra et palestra, non alia graviore de causa praedeterminationi physicae bellum indicit quam metu admittendae per ipsius veluti posticum necessitatis.“

⁸ Hist. congr. de auxil. l. 2. cap. 25

auctoritatis Molinae censoribus, nulla doctrinae ingenique laude praeter ceteros insignibus, attribuens illum damnetur?

Denique suo studio Clemens VIII. intellexerat, quam longe Molina a Pelagio distaret. Card. Aldobrandinus, nepos eius atque haeres, illud Concordiae exemplum, quo uti solitus erat, quum in vivis esset, Societati Iesu donavit. In eo Clemens notis interpositis crimen Pelagianismi diluere conabatur.

Voluerat, ut supra vidimus, in sollemnibus disputationibus Molinae propositiones ex S. Augustini doctrina iudicari. Sero autem ad ipsam controversiam de gratiae efficacia accesserunt. Prius de vi naturali voluntatis disputarunt. Postea Pontifex de scientia media agere constituerat.

Sed a. d. III. Non. Mart. 1605. vitae taedio fessus, quemadmodum in actis consistoriorum¹ eo regnante haborum narratur, diem obiit supremum. Multum eum contumacia effrenata quarundam gentium nobilium vexaverat, nonnihil Pauli V. opinione etiam illud, quod constituendis Congregationibus de Auxiliis in eas se difficultates induerat, unde quomodo se expediret, non haberet. Eo mortuo quum brevissime regnasset Leo XI., a. d. XVII. Cal. Iun. 1605. Paulus V. electus est. Cui id plane certum deliberatumque fuit, ut controversiae molestiae finem quamprimum faceret. In utram partem voluntate propenderet, statim significavit. Nam Bellarminum in suam dioecesim redire non est passus, sed Romae manere iussit. Idem in altera, cui praeesset, congregatione in mediam ingressus controversiam de *physica praedeterminatione* disputari imperavit, id quod Iesuitae summpere cupiverant nec hucusque impetraverant. De qua re proximis sexdecim conventibus actum est. Tum vero in vicem Iesuitae, qui antea Molinam a Praedicatorum criminationibus defendissent, accusare physicam praedeterminationem coeperunt, multos locos e sacra Scriptura, Patribus, Thoma, ceteris scholasticorum principibus conferre, amplissima etiam comparatione propositionum verborumque Calvinistarum ac Bannesianorum utriusque doctrinae affinitatem scripto demonstrare studuerunt. Eae disputationes continuatae sunt usque ad Cal. Mart. anni 1606.

¹ Haec acta consistoriorum manuscripta in Corsiniana bibliotheca asservantur.